

Адже кожна ситуація, що склалася хоча і має родові ознаки, за якими подібні справи відносять до однієї категорії, але при цьому має свої певні особливості, від значення яких залежить результат розгляду справи.

Список використаних джерел:

1. Тітко І. А. Оцінні поняття у кримінально-процесуальному праві України / І. А. Тітко. – Х. : Право, 2010. – 216 с.
2. Косович В. М. Оціночні поняття як засіб юридичної техніки : монографія / В. М. Косович. – Львів : Тріада-плюс, 2010. – 212 с.
3. Рибалко В. О. Оцінні поняття в кримінально – процесуальному праві України : Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Л., 2016. – 282 с.
4. Євдоким Д. Застосування оціночних понять в сучасному кримінальному праві // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.justinian.com.ua/print.php?id=3231> – Заголовок з екрану.

Ячменська М.М.

студентка,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ЯК ОКРЕМА ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Юридична відповідальність – це важлива міра захисту інтересів особи, суспільства і держави. Вона настає в результаті порушення приписів правових норм і виявляється у формі застосування до правопорушника заходів державного примусу. При сучасних умовах розвитку підприємництва, існуванню різноманітних видів господарювання, укоріненні ринкових відносин, ускладненні структури громадянського суспільства неможливо уникнути встановленню відповідальності, яка б сприяла зменшенню кількості фактів учинення злочинів з боку юридичних осіб.

З 1 вересня 2014 року вступив в силу Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб» [1]. Згідно цього закону було внесено зміни до Кримінального кодексу України (далі – КК України), а саме було додано розділ XIV-I «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб». Враховуючи те, що безліч злочинів вчиняються саме з використанням юридичної особи, кількість яких з кожним роком лише збільшується, то можна стверджувати, що дійсно виникла необхідність реформування кримінального законодавства, адже це може стати ефективним способом боротьби зі злочинними діяннями, що вчиняється в інтересах юридичної особи.

Необхідно зазначити, що міжнародні договори, які ратифікувала Верховна Рада України, не містять імперативних положень щодо впровадження саме кримінальної відповідальності. Наприклад, в ст. 26

«Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції», що було прийнята Генеральною Асамблеєю ООН в 2003 році та набрала чинності в Україні в 2010 році, зазначено, що держава-учасниця за умов дотримання національних принципів права може встановлювати не лише кримінальну, а й цивільно-правову і адміністративну відповідальність [2].

На міжнародному рівні встановлення кримінальної відповідальності юридичної особи є одним із напрямів боротьби з корупцією. Україна, орієнтуючись на європейські стандарти, в 2006 році ратифікувала «Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією», яка набрала чинності 1 березня 2010 року. В ч.2 ст. 19 Конвенції вказано на те, що держава повинна забезпечити призначення ефективних, адекватних та стримуючих кримінальних або некримінальних санкцій і заходів, включаючи штрафи [3]. В Україні довгий час існували «некримінальні санкції», але вони не стали дієвим інструментом в боротьбі зі злочинами, що вчиняються юридичними особами, тому виникла необхідність запровадити кримінальну відповідальність до даних осіб.

Даний інститут є новим для науки кримінального права, тому виникає безліч суперечливих питань, які потребують перегляду основних традиційних положень та принципів теорії українського кримінального права.

В ч.1 ст. 18 КК України зазначено, що «суб'єктом злочину є фізична особа, які вчинила злочин у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність». З даної норми випливає, що юридична особа не може бути суб'єктом злочину. В ст. 11 КК України закріплено, що «злочином є передбачене Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину» [4]. Тобто, аналізуючи дані норми, можна стверджувати, що юридична особа згідно чинного законодавства, не може вчинити злочин, так як не є суб'єктом злочину, але натомість до неї можуть буди застосовані заходи кримінально-правового характеру. Це є суттєвим аргументом проти впровадження даної новації.

Також недолік реформи полягає у неможливості визначити вину юридичної особи у вчиненні злочинного діяння. В доктрині кримінального права вина є обов'язковою ознакою складу злочину, адже відсутність вини виключає суб'єктивну сторону, а отже і склад злочину. В ч.1 ст. 2 КК України зазначено, що підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину. З цього випливає, що юридична особа не може підлягати покаранню, оскільки її діяння неможливо кваліфікувати як злочин через відсутність обов'язкової складової складу злочину-суб'єктивної сторони.

Але деякі науковці не погоджуються с цією позицією. Наприклад, російський вчений О. Бастрикін вважає, що «юридична особа, як і будь-яке інше об'єднання людей зі спільним інтересом, має волю, прагне досягнути певної мети. На відміну від неконтрольованого натовпу, діяльність людей, об'єднаних в організацію, несе впорядкований системний характер, тому і воля юридичної особи, як правило, має чітку і однозначну форму вираження» [5]. Такої ж думки притримується і Р.В. Мінін. Науковець виділяє два

основних підходи до визначення вини юридичних осіб – суб'єктивний та об'єктивний – і зазначає, що юридична особа виступає як самостійний суб'єкт права, який має свої інтереси в соціально-економічному житті й володіє власною волею та здатністю нести відповідальність за прийняті рішення. Працівники ж повністю підкоряються волевиявленню юридичної особи. Організація володіє самостійною виною, яка розкривається в об'єктивній концепції вини юридичної особи. Об'єктивне розуміння вини юридичної особи дозволяє притягнути винну організацію до кримінальної відповідальності, не дивлячись на неможливість притягнення до такої окремих фізичних осіб [6, с. 20].

Науковець Н.О. Данкович за результатами вивчення кримінально-правового аспекту відповідальності юридичних осіб в Україні дійшов висновку про те, що питання кримінальної відповідальності юридичних осіб потребує глибоких дискусій, до яких необхідно залучати представників наукової еліти, правоохоронних органів і судової влади, власне представників самих юридичних осіб. Введення даного інституту кримінального права ні в якому разі не повинно суперечити його принципам та основоположним засадами, оскільки це може призвести до розбалансованості діючого Кримінального кодексу України [7, с. 175].

Ввівши заходи кримінального характеру до юридичної особи, законодавець знехтував основоположним принципом кримінального права, а саме принципом особистої відповідальності, який задекларований в ч. 2 ст. 61 Конституції України. В цій статті вказано, що юридична відповідальність особи має індивідуальний характер. Порушення даного принципу полягає в тому, що до юридичної особи застосовуються заходи кримінально-правового характеру за злочин, який вчинений іншою особою (уповноваженою особою). До того ж інтереси службової особи, яка має право діяти від імені юридичної особи, можуть навіть вступати в протиріччя з інтересами учасників юридичної особи. Наприклад, якщо злочин було вчинено акціонером, який є учасником акціонерного товариства, в інтересах цього товариства, але всупереч волі інших акціонерів, то дана юридична особа все одно буде підлягати кримінальній відповідальності. В цьому випадку важко визначити, чи необхідно взагалі застосовувати до юридичної особи заходи кримінально-правової відповідальності.

Отже, підсумувавши вищезазначене, можна дійти висновку, що проголошення юридичної особи суб'єктом кримінальної відповідальності є безперечно прогресивним кроком, але ці зміни потребують законодавчого врегулювання та доопрацювання, тому що, перш за все, введення цього інституту в тому нормативному закріпленні, який існує зараз, створює проблеми його співвідношення з фундаментальними принципами кримінально-правової науки.

Таким чином, юридичні особи наразі на рівні з фізичними підлягають кримінальній відповідальності, що має вплинути на зменшення злочинних діянь, вчинених даною категорією осіб, оскільки як показала практична реальність, цивільна та адміністративна відповідальність не завжди стають

ефективним інструментом боротьби з суспільно небезпечними діями, що вчиняються саме юридичними особами.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/314-18>
2. «Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_c16
3. «Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_101
4. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
5. Бастрикин А.И. К вопросу о введении в России уголовной ответственности юридических лиц [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sledcom.ru/blog/bastrikin/item/888481/>
6. Минин Р. В. Институт уголовной ответственности юридических лиц в России: проблемы обусловленности и регламентации : автореф. Дис. канд. юрид. наук / Р. В. Минин. – Тюмень, 2008. – С. 20.
7. Данкович Н. О. Відповідальність юридичних осіб в Україні: кримінально-правовий аспект / Н. О. Данкович // Науковий вісник Національного університету ДПС України. – 2013. – № 2. – С. 135–139.